

Krzysztof Szpara, Marek Gwóźdź

Współczesne formy terroryzmu jako zagrożenie dla światowej turystyki

Ekonomiczne Problemy Usług nr 83, 99-112

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF SZPARA

MAREK GWÓŹDŹ

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

WSPÓŁCZESNE FORMY TERRORYZMU JAKO ZAGROŻENIE DLA ŚWIATOWEJ TURYSTYKI

Wprowadzenie

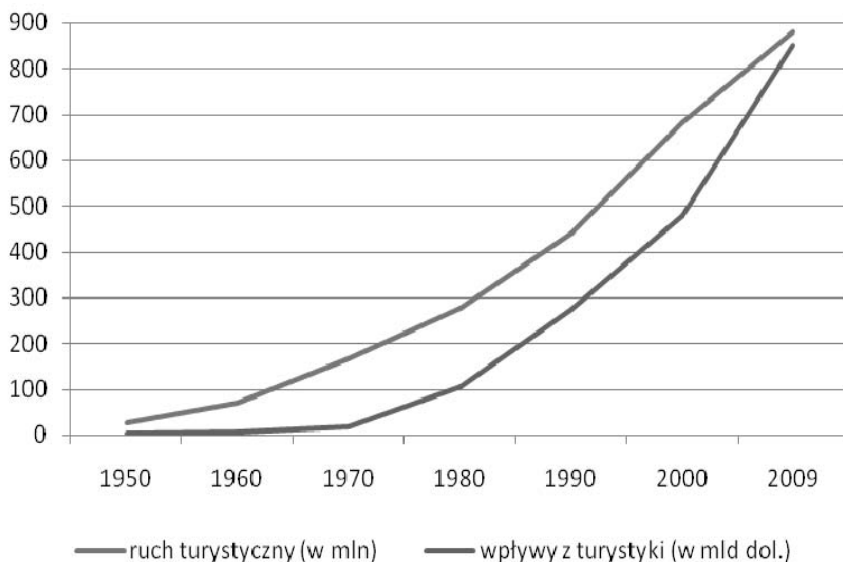
Zgodnie z definicją przyjętą przez WTO turystyka obejmuje ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, zawodowych lub innych nie dłużej niż rok (bez przerwy) poza swoim codziennym otoczeniem.

Pierwsze przytaczane w literaturze formy aktywności turystycznej miały miejsce już w starożytnym Egipcie i w starożytnym Rzymie. Szczególne znaczenie podróży w czasach rzymskich związane było z rozwojem sieci dróg i zajazdów, powszechnym akceptowaniem rzymskich monet i znajomością języka łacińskiego, a także pierwszymi regulacjami prawnymi dotyczącymi podróży¹.

Obecnie turystyka traktowana jest przez wielu jako najprężniej rozwijająca się dziedzina gospodarki. Od II wojny światowej następuje systematyczny wzrost liczby turystów. W ostatnich latach notowano na świecie od ponad 800 do ponad 900 mln przyjazdów. Towarzyszyły temu zwiększające się wpływy z turystyki.

¹ W. Kurek, *Historia turystyki*, w: *Turystyka*, red. W. Kurek, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 50–65.

Zgodnie z prognozą rozwoju turystyki przygotowaną przez UNWTO do 2020 roku liczba podróży na świecie ulegnie podwojeniu do 1561 mln, a wpływy osiągną wartość 2 bilionów USD².

Rys. 3. Międzynarodowy ruch turystyczny na świecie i wpływy z turystyki międzynarodowej w latach 1950–2009

Źródło: opracowano na podstawie danych Światowej Organizacji Turystyki.

Niestety, ani w starożytności, ani w wiekach średnich, ani nigdy później nie udało się wyeliminować zagrożeń, które mogły dotknąć turystów. Podróżowanie – oprócz wielu niekwestionowanych walorów – niestety od zawsze wiązało się również z wydarzeniami problemowymi, nerwowymi, niebezpiecznymi lub wręcz tragicznymi.

Największym zagrożeniem dla współczesnej turystyki jest niestabilna sytuacja w wielu regionach świata powodowana przez akty terroryzmu lub konflikty zbrojne o różnym podłożu.

² www.intur.com.pl/trendy.htm, 11.11.2011.

Wśród wielu spotykanych w literaturze definicji terrorystą najczęściej nazywana jest osoba, która używa siły lub przemocy przeciwko osobom lub własności z pogwałceniem prawa, a jej działanie ma na celu zastraszenie i wymuszenie na danej grupie ludności lub państwie ustępstw w drodze do realizacji określonych celów.

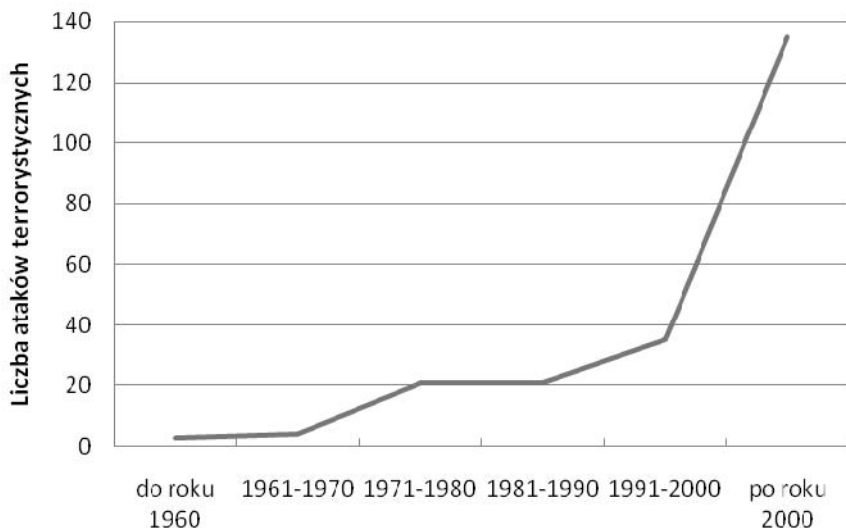
Z punktu widzenia turysty nie ma znaczenia, kto i w jaki sposób definiuje terroryzm i która ze zważnionych stron ma rację. Ma natomiast znaczenie fakt, że bezbronna turysta może nagle znaleźć się w niewłaściwym czasie i w niewłaściwym miejscu, a jego wymarzona wycieczka może zmienić się w koszmar lub nawet stać się jego ostatnią imprezą.

Z punktu widzenia turystyki jako dziedziny gospodarki problem terroryzmu i konfliktów zbrojnych ma również olbrzymie znaczenie. Jakakolwiek bowiem destabilizacja polityczna w regionie turystycznym szybko odbija się na wielkości ruchu turystycznego i tym samym na przychodach z turystyki. Jest to szczególnie istotne dla krajów, których budżet opiera się w znacznej części na biznesie turystycznym.

Autorzy niniejszego opracowania podjęli próbę nakreślenia problematyki terroryzmu we współczesnym świecie i jego wpływu na rozwój turystyki. W sposób szczególny zwrócono uwagę na cyberterroryzm, który jest nierozdzielnie związany z turystyką XXI wieku.

1. Terroryści we współczesnym świecie

Jako pierwszy głośny atak terrorystyczny w XX wieku podaje się zwykle słynny zamach w Sarajewie, podczas którego zginął następca tronu Cesarstwa Austro-Węgierskiego – arcyksiążę Franciszek Ferdynand. Wydarzenie to zapoczątkowało wybuch I wojny światowej.

Rys. 4. Liczba ataków terrorystycznych na świecie

Źródło: opracowanie własne na podstawie różnych źródeł.

Od czasu II wojny światowej liczba ataków terrorystycznych na świecie systematycznie rośnie. Przez dziesięciolecia brały w nich udział różne organizacje i osoby, m.in.: OWP, Japońska Armia Czerwona, IRA, Czarny Wrzesień, Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny, Siły Ochotnicze Ulsteru, Abu Yusef, Baader-Meinhof, ASALA, Grupa Abu Nidala, Carlos, libijski wywiad, Muamar Kadafi, 5. batalion armii wyzwolenia, szejk Omar Abdal, sekta Aum – Najwyższa Prawda, Al-Kaida, Osama Ben Laden, Hamas, Tamilskie Tygrysy, Afgański Front Rewolucyjny, ETA.

Ataki terrorystyczne przeprowadzano w różnych zakątkach świata. Przykładowo w latach 70. XX wieku dotyczyły one Bliskiego Wschodu (głównie Izrael), Wysp Brytyjskich (zamachy IRA w Belfaście, Birmingham, Dublinie), Niemiec (choć dotyczył ataku na obywateli Izraela), Chartumu, Marsylii, Australii (Sydney), Mekki.

W latach 80. za miejsca zamachu terroryści obrali m.in.: Londyn, Bejrut, Wiedeń, Montreal, Monachium, Antwerpię, Ankarę, Sydney, Rzym, Berlin, Barcelonę, Buenos Aires.

W latach 90. ataki przeprowadzono m.in.: w Rosji (Moskwa) i na Kaukazie (Czeczenia, Dagestan) oraz w Egipcie, USA, Wielkiej Brytanii (Londyn), Japonii, Indiach, Sri Lance, a także w Izraelu, Tanzanii, Kenii, Irlandii i na Łotwie.

W pierwszej dekadzie XXI wieku akty terrorystyczne dotyczyły głównie Iraku i Afganistanu, Pakistanu, Izraela, Kaukazu, Indii, Rosji, Sri Lanki, Turcji, Egiptu, a także USA, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Filipin, Jemenu, Kosowa, Angoli, Indonezji, Arabii Saudyjskiej, Uzbekistanu, Jordanii, Algierii, Somalii, Timoru Wschodniego, Białorusi, Chin i Syrii.

Atakowano najróżniejsze miejsca, zarówno świeckie, jak i sakralne, militarne i cywilne. Podkładano bomby lub więziono ludzi w świątyniach (cerkwie, synagogi, meczety), hotelach, obiektach gastronomicznych, miejscach ważnych z gospodarczego punktu widzenia (np. giełdy). Celem ataku były również ambasady i konsulaty oraz centra kultury.

Dużym zainteresowaniem terrorystów cieszyły się zawsze miejsca, w których mogło zginąć wiele osób, tak aby skuteczny atak szczególnie głośno odbił się echem w świecie (samoloty, statki, metra, pociągi, centra handlowe i finansowe, bazy, ważne uroczystości).

Wszystkie tego typu ataki wymagają potępienia, jednak niektóre były szczególnie okrutne; zamachów dokonywano na autobusy szkolne, szkoły, szpitale.

Akty terrorystyczne miały różny finał. Niekiedy udawało im się zapobiec w ostatniej chwili, czasami zakładnicy byli uwalniani przez odpowiednio przeszkolone służby. Jako przykład można tu wymienić następujące sytuacje:

- w kwietniu 1980 roku terroryści opanowali ambasadę Iranu w Londynie
 - zakładnicy zostali uwolnieni przez jednostki SAS;
- w grudniu 2008 roku paryska policja udaremniła zamach w galerii handlowej z męską odzieżą Printemps przy bulwarze Haussmanna. Odnaleziono tam bomby, które miały eksplodować 17 grudnia. Do podłożenia bomb przyznał się Afgański Front Rewolucyjny.

W wielu z przeprowadzonych ataków ucierpieli jednak również turyści – jako przykład można wymienić m.in. następujące zdarzenia:

- w listopadzie 1979 roku islamscy terroryści zajęli Wielki Meczet w Mekce pełen pielgrzymów. Podczas długiej i niezbyt efektywnie prowadzonej akcji uwolnienia zakładników zginęło kilkaset osób;

- w październiku 1985 roku płynący w rejs po Morzu Śródziemnym statek „Achille Lauro” został zajęty i porwany przez terrorystów. W czasie porwania zabito Amerykanina żydowskiego pochodzenia, multimilionera Leona Klinghoffera, 69-letniego inwalidę poruszającego się na wózku;
- w grudniu 1988 roku wybuchła bomba podłożona przez agentów libijskiego wywiadu na pokładzie Boeinga 747 linii lotniczych Pan American World Airways (katastrofa nad Lockerbie);
- w kwietniu 1996 roku islamiści zastrzelili w pobliżu piramid w Gizie w Egipcie 18 greckich turystów, których wzięli za Izraelczyków;
- we wrześniu 1997 roku dziewięciu niemieckich turystów i ich kierowca zostali zabici w zamachu przed Muzeum Egipskim w centrum Kairu;
- w listopadzie 1997 roku dokonano ataków na turystów w Luksorze w Egipcie;
- w październiku 2002 roku islamscy terroryści dokonali zamachu w kurorcie Kuta na Bali (Indonezja).

W tabeli 1 przedstawiono wykaz wybranych, najkrwawszych ataków terrorystycznych.

Tabela 1

Najkrwawsze ataki terrorystyczne dokonane w latach 1988–2006

Data	Miejsce wydarzenia	Opis wydarzenia	Liczba ofiar
21 XII 1988	Szkocja, Wielka Brytania	Wybuch bomby na pokładzie Boeinga 747 linii Pan American World Airways. Samolot rozbił się w Lockerbie	Zginęło 259 osób na pokładzie samolotu i 11 mieszkańców Lockerbie
18 VII 1994	Buenos Aires, Argentyna	Wybuch bomby w Jewish Community Center	Zginęło 96 osób
19 IV 1995	Oklahoma, Stany Zjednoczone	Wybuch bomby w samochodzie przy budynku federalnym	Zginęło 168 osób
31 I 1996	Sri Lanka	Wybuch w Central Banku w Colombo	Zginęło 90 osób
24 II 1996	Colombo, Sri Lanka	Eksplozja bomb w pociągu	Zginęło 78 osób, rannych 450
28 VII 1996	Atlanta, Stany Zjednoczone	Wybuch bomby w czasie koncertu Atlanta Olympic Games	Zginęło 110 osób, rannych 110

23 XI 1996	Komory	Porwany Boeing 767 etiopskich linii lotniczych spada do morza w pobliżu Komorów	Zginęło 125 osób na pokładzie
30 XII 1996	Indie	Zbombardowanie pociągu przez separatystów z ugrupowania Bodo	Zginęło 300 osób
7 VIII 1998	USA, Tanzania, Kenia	Wybuchy w ambasadach	Zginęły 224 osoby, tysiące rannych
9 IX 1999	Rosja	Wybuch bomby w bloku w Moskwie	Zginęły 94 osoby, rannych 200 osób
13 IX 1999	Rosja	Wybuch bomby w bloku w Moskwie, obwiniono Czeczenów	Zginęło 118 osób
21 X 1999	Czeczenia	Atak raketowy na plac w Grozным	Zginęło 110 osób
10 VIII 2001	Angola	Zamach w pociągu pasażerskim w Luan-dzie	Zginęły 252 osoby
11 IX 2001	Nowy Jork, Waszyngton, USA	Atak terrorystyczny na World Trade Center, Pentagon, Departament Stanu w Waszyngtonie	Zginęło ok. 3 tys. osób
12 X 2002	Bali, Indonezja	Zamach islamskich terrorystów w kurorcie Kuta na Bali	Zginęło ok. 200 osób
23-26 X 2002	Moskwa, Rosja	Atak czeczeńskich terrorystów na Centrum Teatralne na Dubrowce i akcja rosyjskiego oddziału specjalnego. Ocalono ok. 700 zakładników	Zginęło 170 osób, w tym 41 terrorystów
7 VIII 2003	Nadżaf, Irak	Zamach na ajatollaha al-Hakima. Przed meczetem, w pobliżu bazaru, wybuchł samochód-pułapka	Zginął al-Hakim i ponad 80 osób
2 III 2004	Bagdad i Karbala, Irak	Podczas ważnego dla szyitów święta Aszura doszło do serii wybuchów w obu miastach	Zginęło ponad 180 osób, a ponad 500 zostało rannych
11 III 2004	Madryt, Hiszpania	Cztery eksplozje na stacjach kolejowych w godzinach porannego szczytu.	Zginęło 198 osób, ponad 1500 rannych.
1-3 IX 2004	Biesłan, Północna Osetia	Podczas rozpoczęcia roku szkolnego uzbrojeni napastnicy opanowali szkołę, biorąc kilkuset zakładników. Po trzech dniach rosyjskie służby specjalne odbiły szkołę	Według oficjalnych danych zginęło 322 zakładników, w tym 155 dzieci
23 VII 2005	Szarm el-Szejk, Półwysep Synaj, Egipt	Wybuchy bomb w samochodach pułapkach	Co najmniej 70 osób zginęło, a ponad 150 zostało rannych
11 VII 2006	Bombaj, Indie	Wybuch siedmiu bomb. Bomby eksplodowały w pociągach i na peronach stacji kolejowych	Zginęło około 200 osób, około 700 zostało rannych

Źródło: opracowano na podstawie: www.onet.pl.

2. Cyberterroryzm

Jedną z odmian współczesnego terroryzmu jest cyberterroryzm. Termin ten nie jest pojęciem nowym. Cyberterroryzm jako określenie zbieżne dla przestrzeni cybernetycznej i terroryzmu pojawił się już w 1979 roku w raporcie o zagrożeniach komputerowych Szwedzkiego Ministerstwa Obrony³. Na zagrożenie cyberterroryzmem dosyć wcześnie zareagowały również amerykańskie służby wywiadowcze, które określiły cyberterroryzm jako: (...) *zamierzony, motywowany politycznie atak na informację, system komputerowy, programy komputerowe i dane, którego skutkiem jest użycie przemocy wobec celów niewalczących przez grupy ponadnarodowe bądź tajnych agentów*⁴. W polskiej literaturze cyberterroryzm określany jest jako: (...) *politycznie motywowany atak lub groźba ataku na komputery, sieci lub systemy informacyjne w celu zniszczenia infrastruktury oraz zastraszenia bądź wymuszenia na rządach i ludziach daleko idących politycznych i społecznych celów*⁵. Najgroźniejsze z cyberataków to te, które dokonywane są na systemy nazywane infrastrukturą krytyczną SCADA (*Supervisory Control And Data Acquisition*). Należą do nich: systemy energetyczne, transport, systemy bankowe i finansowe, wydobywanie, magazynowanie oraz transport surowców strategicznych, systemy zaopatrzenia w wodę, służby ratownicze oraz telekomunikacja⁶. Działania cyberterrorystów często skutkują destabilizacją polityczno-społeczną i ekonomiczną, a w szczególnych przypadkach mogą przyczynić się do śmierci wielu niewinnych osób. Pierwsze ataki cyberterrorystów odnotowano już w latach 90. XX wieku. Były to m.in. zamachy na internetowe serwisy informacyjne, a także groźne ataki na infrastrukturę Internetu. W 1995 roku w Internecie pojawiły się informacje, że rząd meksykański zbombardował pewne miasto, w następstwie czego zginęło wiele osób, a wojsko i policja miały przyczynić się do kolejnych zabójstw oraz gwałtów. Oczywiście informacje te okazały się fałszywe, ale pokazały, jak

³ Czy grozi nam cyberterroryzm?, www.konflikty.wp.pl/kat,1020225,title,Czy-grozi-nam-cyberterroryzm,wid,11640989,wiadomosc.html, październik 2009.

⁴ B. Hołyst, *Cyberterroryzm*, www.zabezpieczenia.com.pl/ochrona-informacji/ cyberterroryzm, czerwiec 2010.

⁵ A. Bogdól-Brzezińska, M.F. Gawrycki, *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Warszawa 2003, s. 73.

⁶ J. Kisielnicki, *Cyberterroryzm jako element zagrożenia współczesnej cywilizacji*, w: *Cyberterroryzm – nowe wyzwania XXI wieku*, red. T. Jemioła, J. Kisielnicki, K. Rajchel, Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji, Warszawa 2009.

ogromne zagrożenie społeczne niesie za sobą cyberatak. Kolejny poważny cyberatak odnotowano w lutym 2000 roku – członkowie organizacji Hezbollah, za pomocą DoS (*Denial of Service*) zaatakowali i unieruchomili serwery największych internetowych portali: Yahoo, CNN, Amazon oraz eBay. Jednak najważniejszy atak na funkcjonowanie Internetu odnotowano w roku 2002. Wtedy to cyberterroryści zaatakowali 13 podstawowych serwerów DNS (tłumaczą one adresy internetowe na numeryczne adresy IP). Ich całkowite zablokowanie mogło spowodować zupełny paraliż Internetu.

Inne groźne ataki cyberterrorystów skupiają się na destabilizacji społeczno-politycznej wybranych państw. W 1998 roku hakerzy zagrozili atakiem na bankowe systemy informatyczne Indonezji, jeśli rząd nie uzna wyborów we Wschodnim Timorze. W roku 2001 chińscy hakerzy przeprowadzili liczne ataki na systemy informatyczne największych japońskich firm w odwecie za zaostrenie polityki tego państwa wobec Chin. W tym samym roku liczba cyberataków pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami była tak duża, że nazywano ją otwarciem wojny cybernetycznej⁷. W 2003 roku do cyberataków przyznali się terroryści z Al Kaidy. Ich celem były systemy energetyczne USA i Wielkiej Brytanii. Przykładem rzeczywistego cyberataku z ostatnich lat były wrogie działania cyberterrorystów wobec Estonii. W roku 2007 w wyniku decyzji estońskich władz o przesunięciu pomnika żołnierzy radzieckich nastąpił zmasowany atak na sieć informatyczną Estonii. Atak ten przeprowadzono najprawdopodobniej z Rosji, jednak nikt oficjalnie nie przyznał się do tych działań⁸.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego, oprócz wymiernych korzyści dla gospodarki państwa, niesie ze sobą również zwiększoną podatność na cyberterroryzm; szczególnie ataki na systemy informatyczne infrastruktury krytycznej pociągają za sobą ogromne skutki społeczne i stanowią jedno z największych zagrożeń dla współczesnego świata.

⁷ A. Janowska, *Cyberterroryzm – rzeczywistość czy fikcja?*, w: *Spółczesność informacyjna – wizja czy rzeczywistość*, red. L.H. Haber, Wydawnictwo AGH, Kraków 2004, s. 446–447.

⁸ M. Fita-Czuchnowska, *Świat boi się wybuchu cybernetycznej wojny*, www.tech.wp.pl, październik 2011.

3. Wpływ terroryzmu na ruch turystyczny

Zdaniem Miki i Faracika stabilność polityczna państw i poszczególnych regionów turystycznych oraz bezpieczeństwo podróży są szczególnie istotne dla rozwoju współczesnego ruchu turystycznego. Wszelkie przejawy napięć politycznych znajdują natychmiast swe odzwierciedlenie w zmniejszeniu wielkości ruchu turystycznego w dotkniętych nimi krajach⁹.

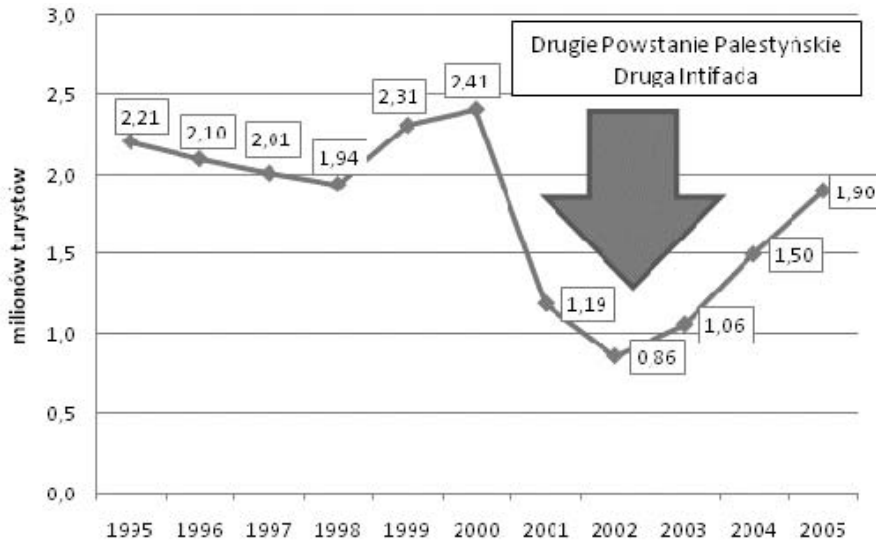
Przykładowo atak terrorystyczny na Nowy Jork z 11 września 2001 roku, którego konsekwencją była wojna w Afganistanie, spowodował zmniejszenie liczby turystów odwiedzających USA o prawie 20% (z 51,238 mln turystów w roku 2000 do 41,218 mln turystów w roku 2003). Zmniejszenie ruchu turystycznego o ponad 10 mln osób rocznie jest znacznym ciosem dla rynku usług turystycznych i dla budżetu, nawet tak dużego państwa, jakim są USA. Sytuacja taka przekłada się bowiem na straty rzędu kilkunastu mld USD rocznie.

Według Miki i Faracika poza Stanami Zjednoczonymi największe straty poniosły wówczas również inne państwa silnie uzależnione od przyjazdów turystów amerykańskich, tj.: kraje muzułmańskie oraz położone z dala od najważniejszych rynków wysyłających¹⁰.

Niestabilność polityczna szczególnie wyraźnie oddziałuje na turystykę na Bliskim Wschodzie. Ważnym miejscem docelowym jest tu zwłaszcza Izrael. Na jego terenie rozwija się turystyka religijna, ale też poznawcza i wypoczynkowa. Wybuch Drugiego Powstania Palestyńskiego, tzw. Drugiej Intifady, spowodował gwałtowne załamanie na tamtejszym rynku turystycznym. Wydarzenie to spowodowało zmniejszenie liczby turystów odwiedzających Izrael o prawie 65% (z 2,41 mln turystów w roku 2000 do 0,86 mln turystów w roku 2002).

⁹ M. Mika, R. Faracik, *Międzynarodowy ruch turystyczny*, w: *Turystyka*, red. W. Kurek, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 66–121.

¹⁰ *Tamże*.

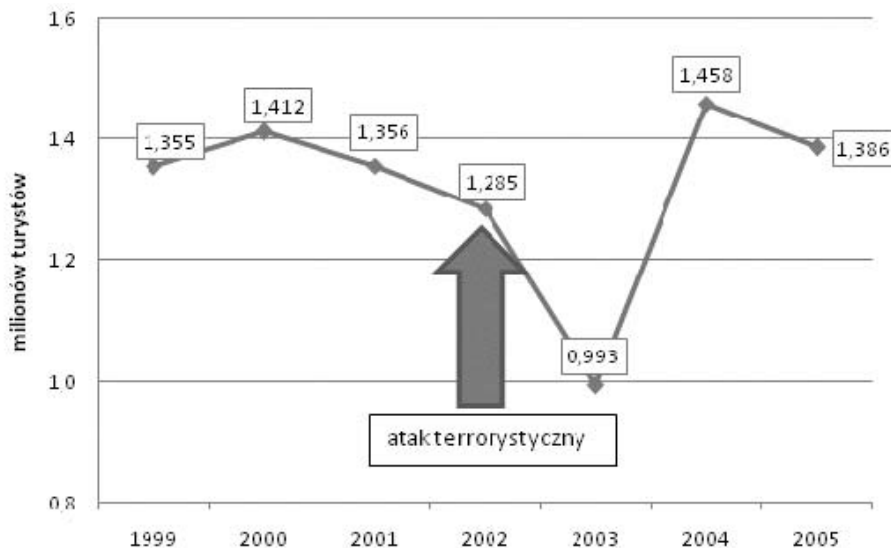

Rys. 5. Przyjazdy turystyczne do Izraela w latach 1995–2005

Źródło: M. Mika, R. Faracik, *Międzynarodowy..., op. cit.*

Niektóre obszary są szczególnie często narażone na ataki terrorystyczne. Ceniony ze względu na wyjątkowe walory kulturowe i wspaniałe nadmorskie kurorty Egipt wielokrotnie był areną tragicznych wydarzeń (rok 1997 – Luksor i Muzeum Egipskie w Kairze, rok 2005 – Szarm El Szejk). Na indonezyjskiej wyspie Bali w 2002 roku miała miejsce jedna z największych tragedii, gdy podczas zamachu zginęły 202 osoby – głównie turyści zagraniczni. Zdaniem Miki i Faracika są to przykłady prób zdestabilizowania przez ekstremistyczne grupy terrorystów islamskich gospodarki w znacznym stopniu opartej na dochodach uzyskiwanych z turystyki¹¹.

¹¹ *Tamże.*

Rys. 6. Przyjazdy turystyczne na wyspę Bali w latach 1999–2005

Źródło: M. Mika, R. Faracik, *Międzynarodowy..., op. cit.*

W przypadku ataków terrorystycznych w cyberprzestrzeni trudno jest przedstawić jednoznaczne dane liczbowe dotyczące ich konsekwencji dla gospodarki turystycznej. Ataki tego typu do tej pory skoncentrowane były głównie na innych celach. Jednak waga tego problemu spowodowała, że prowadzone są liczne dyskusje, w których szeroko omawiane są możliwe scenariusze wpływu użycia cyberataku na kluczowe dziedziny funkcjonowania państwa. Podkreśla się, że turystyka jest jedną z najwrażliwszych na destabilizację części gospodarki, dlatego też cyberterrorizm skierowany na infrastrukturę krytyczną SCADA może mieć bezpośredni wpływ na jej funkcjonowanie.

Uwagi końcowe

Konflikty zbrojne i terroryzm są niewątpliwie plagą współczesnego świata. Turystyka jest bardzo wrażliwa na wszelkie napięcia i coraz częstsze w niektórych rejonach świata przejawy agresji. Wyraźnie zmniejsza się w takich miejscach ruch turystyczny, i – co za tym idzie – ograniczone zostają dochody

z tego tytułu. Tracą na tym wszyscy: biura podróży, pośrednicy, agenci, gestorzy bazy noclegowej i gastronomicznej, przewoźnicy, piloci i przewodnicy, sprzedawcy i producenci pamiątek i wiele innych grup działających w biznesie turystycznym. Turyści tracą natomiast: czas, nerwy, pieniądze, bagaż, a czasami to, co najcenniejsze – czyli zdrowie i życie. Szczególnie wrażliwe na negatywne skutki ataków terrorystycznych są kraje monokultury turystycznej.

Turyści nie są w stanie przewidzieć ataku terrorystycznego, nie wiedzą również, gdzie i kiedy wybuchnie jakiś nowy konflikt zbrojny i czy zostanie przeprowadzony cyberatak. Powinni oni jednak zminimalizować ryzyko niebezpiecznej dla siebie sytuacji poprzez analizowanie dostępnych na ten temat materiałów. Dużą w tym również rolę biur turystycznych, od których oczekuje się rzetelnego poinformowania o istniejących zagrożeniach.

Ważne również, aby nie prowokować zagrożeń poprzez nieodpowiednie zachowanie czy ubiór. Należy przestrzegać praw i zwyczajów kraju pobytu i pamiętać o starej rzymskiej zasadzie, że nieznajomość prawa nie tłumaczy. Niestety wielu turystów o tym zapomina, widać to choćby po zwiększonej liczbie interwencji polskich placówek dyplomatycznych w czasie ramadanu¹².

Ataki terrorystyczne były, są i zapewne niebawem będą dotykały osób podróżujących po świecie. Ważne, aby spotykały się ze zdecydowaną i szybką reakcją służb do tego celu powołanych. Każdy terrorysta i jego mocodawca musi wiedzieć, że będzie ścigany w każdym cywilizowanym państwie świata, a kara będzie nieuchronna.

Aby jednak zakończyć te rozważania pozytywnym akcentem, warto zwrócić uwagę na fakt, że w państwach dotkniętych atakami terrorystycznymi mimo wszystko obserwowane jest szybkie odradzanie się przyjazdowego ruchu turystycznego.

¹² L. Olchowik, *MSZ ostrzega*, „Poznaj Świat” 1997, nr 4 (486), s. 73–75.

MODERN FORMS OF TERRORISM AS A THREAT TO THE GLOBAL TOURISM

Summary

A terrorist is a person who uses force or violence against persons or property with outrage, and his action is aimed to extortion and intimidation of any population group or country on the way to achieving the specific targets or concessions.

Currently tourism is treated as the most dynamically developing branch of the global economy. Since II World War systematic growth of tourists number is noted. In recent years, it was from several dozen to more than eight hundred nine million arrivals worldwide. This was accompanied by increasing income from tourism. Unfortunately, together with this, number of terrorist attacks and cyber attacks constantly increasing.

Information society development together with tangible benefits for the country's economy also brings increased vulnerability to cyber terrorism. In particular, attacks on critical infrastructures of information systems are threaten as a source of enormous social impact and currently are one of the biggest threats to the modern world.

Political stability of counties as well as particular touristic areas and safety of journey are crucial for current tourism development. Any political tensions are immediately reflected in the reduced volume of tourist traffic in the affected countries. This applies in particular to the so-called "tourist monocultures"- countries that are characterized by a large share of revenue from tourism in their GDP.

Translated by Katarzyna Szpara